

JICHAK KATZENELSON

Ének a kiirtott zsidó népről*

(RÉSZLET)

Az elsők

1

És ettől fogva napi tíz ment, naponta tízezer zsidó. De csakhamar ez sem volt már elég: tizenötezret vittek el naponta. Fel sem fogható! És ez a fallal, szögesdróttal körülkerített város a zsidó lakosaival együtt szemem láttára pusztult és fogyott. Végül elolvadt, mint a hó.

2

Zsidó Varsó! Nemrég még tele voltál, akár Jom Kippur ünnepén a zsinagóga, vagy a Piactér az éves nagyvásár, a *jarid* napjain. Volt, aki pénzt, volt, aki istent keresett. Volt lelki gazdag és szegény. Tegnap még nyüzsgés volt itt, élet. Belül a lezárt város falain.

3

Most üres vagy. Sehol egy lélek. A zsidó Varsó kiürült teljesen. Merő romhalmaz, meredő falak. Kietlenebb vagy, mint egy temető. Utcáidon már holttestet se látni. Az összes utca néptelen. A házak tárva-nyitva. Mégse megy be senki és többé nem is jön elő.

4

Az elsők, akiket meggyilkoltak: itt maradt árvák voltak, gyerekek. Őnáluk szebbet, jobbat nem terem a föld, ez a mi gonosz mostohánk. Mennyi vigaszt nyújthattak volna még nekünk e szerencsétlenek! Bánatos, szótlán arcocskájuk láttán eloszlott volna sötét éjszakánk!

Jichak Katzenelson (1886–1944) lengyelországi zsidó költő, drámaíró. Jiddis és ivrit nyelven egyaránt írt. Színművei a zsidó–lengyel együttéléstről, a zsidó nép történelmi dilemmáiról szólnak. 1943–44-ben kilenc hónapot tölt egy franciaországi internáló táborban. Itt írja a lengyelországi soá és az egész holokauszt talán legmeggrázóbb „emlékművét” *Ének a kiirtott zsidó népről* címmel. 1944. május elsején Auschwitzban ölik meg.

* A teljes poéma magyarul Halasi Zoltán önálló társzövegével együtt várhatóan 2012-ben jelenik meg a Kalligram Kiadó gondozásában.

5

Negyvenkettő telén jártam egy menhelyen. Láttam az utcáról azon frissiben behozott gyerekeket. Félrehúzódtam, volt ott egy zugoly. Onnan figyeltem. Alig két éves kislány ült a gondozónő ölében. Nagyon sovány, halálsápadt. A szemét néztem. Lassan átjárt, milyen komoly.

6

Olyan volt, mint a saját nagymamája. Öreg. Nem két éves – de száz. S amit a nagymamája álmaiban sem, ő mindazt látta már a nap alatt. Két évesen. Szeméből kisütött a tenger kín és megpróbáltatás. Ne sírj, mondtam magamnak. A kín elszáll, a komolyság marad.

7

A komolyság marad. Szétárad a világban, elmélyíti az ember életét. A zsidó komolyság felébreszt és kijózanít. Kinyílnak tőle a vakok szemei. Olyan a világnak, mint valami Tóra, prófécia, szentírás. Ne sírj! Elég! Nyolcvanmillió gyilkos nem ér annyit, mint egy kisgyermek szenvedései.

8

Ne sírj! Láttam egy másik kislányt is a menhelyen. Ötéves lehetett. Kíéhezett, síró kistestvérét etette. Az követelte s ellökte a falatot. A híg lekvárba mártogatott sorban egy-egy darabka letört kenyeret, azt csempészte öccse szájába ügyesen... Ó, hogy ezt látnom adatott,

9

hogy táplálja az árvát az ötéves anya! Hogy beszél hozzá! – ezt is, hallanom. Anyámnak nem volt párja a világon – őbenne sem volt ennyi lelemény! Már letörölte arcáról a könnyet. Már fel is vidította szóval. Mondhatom, Solem Alehem se tudta volna jobban. Nagy adomány, hogy ezt láthattam én!

10

És láttam mást is ott az árvaházban, láttam a legszörnyűbb nyomort. Bementem a következő terembe. Óriási tér, süvít a dermesztő hideg. Pléhkályha állt a távoli sarokban. Körötte rongyos, didergő csoport. Az izzó kocsz vakító fénybe vonta a melegedő sovány testeket.

11

Egyik a lábacskaát nyújtogatta, másik kezét, pucér vállát a harmadik. Volt köztük egy fiú, egy nagyon fiatal, a szeme fekete, akár az éj. Mesét mondott nekik. Dehogyan mesét! Egész testében remegett, amíg beszélt. Jesaje, a te verseidben sem lobogott ekkora szenvedély!

12

A szent héberrel keverte a jiddist. Nem, nem! Szent volt minden szava.
Ó, hallgasd őt, Jesaje, figyeld a szemét, e lángoló zsidó tekintetet.
Ahogy fejét emeli, homlokát. Milyen kicsi és mégis mekkora!
Ennyire jó és igaz te sem voltál, Jesaje; nem volt ekkora hited.

13

És nem szóltál ily elragadtatással, mint ez a fiú ott a menhelyen.
Csak hallgatták őt tátott szájjal fivérei, nővérei, kis társai.
Nem Európa országaiban, városaiban vagy faluhelyen –
a földön sehol ilyet eddig nem lehetett még látni, hallani!

14

Elsőként ők pusztultak el, a gyerekek. Akik az éhezés gyötrelmeit
kiállták, a hideget, a tetveket. Apátlan-anyátlan árva volt zömük.
Megváltók lettek mind a szenvedésben. Mondjátok meg, elsőként mért nekik
kellett a végnapon – s milyen bűnért – a legnagyobb árat fizetniük?

15

Elsőként őket rabolta el a halál. Legyengült testük elsőként került
kordéra, kocsira. Akár a szemetet, úgy dobálták fel a nagyok. Órákon át.
Megölték őket. Nyomuk sincs már. Mindegyikük megsemmisült.
A legdrágábbak. Jaj nekem! Már nem vagyok, csak seb és pusztaság.

(1943. XI. 2-4.)